

Charakterystyka właściwości mowy dziecka w wieku przedszkolnym:

Mowa nie jest umiejętnością wrodzoną, dziecko przyswaja sobie ją od najbliższego otoczenia drogą naśladownictwa.

Wielokrotnie powtarzane przez rodziców nazwy przedmiotów, znajdujących się w otoczeniu dziecka, zostawiają słuchowe ślady w jego mózgu. Dziecko usłyszawszy potem daną nazwę - potrafi sobie wyobrazić przedmiot, do którego ona się odnosi, czyli potrafi zrozumieć znaczenie wyrazu, a z czasem potrafi również nazwać przedmiot. Rozwój mowy postępuje równoległe z rozwojem motoryki narządów artykulacyjnych. Mowa wytwarza się dzięki skoordynowanej aktywności muskulatury języka, warg, gardła itp. Do rozwoju i koordynacji poszczególnych części aparatu artykulacyjnego potrzebny jest czas i aktywne ćwiczenia.

Rozwój mowy dziecka trwa kilka lat i w jego przebiegu wyodrębniają się pewne okresy, których czas trwania u dziecka normalnie rozwijającego się można w przybliżeniu określić w sposób następujący:

- okres melodii (0-1 r. ż.),
- okres wyrazu (1-2 r. ż.),
- okres zdania (2-3 r. ż.),
- okres swoistej mowy dziecięcej (3-7 r. ż.).

W wychowaniu przedszkolnym szczególnie ważne są dwa ostatnie okresy, dlatego zostaną one omówione szczegółowo.

Okres zdania (od 2 do 3 roku życia).

Dziecko zaczyna rozumieć mowę rodziców, dotyczącą członków rodziny, interesujących je przedmiotów lub aktualnych wydarzeń. Pierwsze zdania są dwuwyrazowe i wyłącznie twierdzące. Dostają się szybko pojawiają się proste zdania pytające i rozkazujące. Z części mowy najczęściej używane są rzeczowniki, będące nazwami konkretnych przedmiotów, występujących w otoczeniu dziecka, np. pokarmów, napojów, zwierząt, części ciała, części ubrania. Czasowniki oznaczające czynności fizjologiczne, ruch, pozycje, używane są początkowo w formie bezokolicznika, ale wkrótce pojawiają się w czasie teraźniejszym, przeszłym i przyszłym, aczkolwiek nie zawsze poprawnie. Mowa dziecka staje się zrozumiała i to nie tylko dla osób z najbliższego otoczenia. Najwięcej nowych słów dziecko przyswaja sobie w 2-3 roku życia. Okres ten jest przełomowy w rozwoju mowy, gdyż dziecko przyswaja sobie wtedy podstawy systemu leksykalnego i morfologicznego języka, jakim mówi jego otoczenie, a dalsze lata przynoszą jego doskonalenie.

W tym okresie dziecko powinno już wypowiadać głoski: **p, b, m, f, w, k, g, ch, t, d, n, l, ś, ź, ć, dź, ń** oraz zmiękczone : **pi, bi, mi, ki, gi**.

Pod koniec tego okresu mogą pojawiać się już głoski : **s, z, c, dz** a nawet : **sz, ź, cz, dź**.

Wymienione głoski nie zawsze są pełnowartościowe, a czasem bywają zastępowane innymi łatwiejszymi głoskami, wskutek małej sprawności narządów artykulacyjnych.

Okres swoistej mowy dziecięcej (od 3-7 roku życia).

Dziecko 3-letnie potrafi porozumieć się z otoczeniem, mowa jego jest już w pewnym stopniu ukształtowana. Nie znaczy to jednak, że jest pozbawiona błędów i że jej rozwój nie odbywa się w dalszym ciągu. **Dziecko zaczyna odróżniać dźwięki s, z, c, dz od ich miękkich odpowiedników.** Pod koniec czwartego roku życia pojawia się głoska **r**, wcześniej dziecko pomijało ją lub zastępowało inną. Około 4-5 roku życia **pojawiają się głoski sz, ż, cz, dż**, choć mogą być jeszcze wymawiane jak **s, z, c, dz**. Mowa dziecka daleka jest od doskonałości. Wyrazy są poskracane, głoski poprzesławiane, grupy spółgłoskowe - uproszczone. Występują zlepkki wyrazów i nowotwory językowe.

Tak więc dziecko 3-letnie powinno już wymawiać wszystkie samogłoski, tak ustne, jak i nosowe:

a, o, e, u, i, y, ą, ę, chociaż w mowie jego mogą występować odstępstwa, np. zamiana samogłosek: a=o, e=a, i=y. Jest to związane z nie wykształconą sprawnością narządów artykulacyjnych. Powinny występować również spółgłoski twarde i zmiękczone: **m, mi, b, bi, p, pi, f, fi, w, wi, ś, ć, ź, dź, ń, k, g, ki, gi, ch, t, d, n, l, li, j, ł**. W wieku tym pojawiają się głoski : **s, z, c, dz**, a nawet **sz, ż, cz, dż**.

Ogólnie biorąc, mowę dziecka 3-letniego cechuje **zmiękczenie głosek s, z, c, dz, sz, ż, cz, dż**, które często są wymawiane jako **ś, ź, ć, dź**, **r** może być wymawiane jak **j** lub **ł**, zamiast **f** występuje **ch** i odwrotnie.

Wymowa **dziecka 4-letniego** różni się pod względem dźwiękowym. Utrwalają się takie głoski jak: **s, z, c, dz**. Dziecko **nie powinno już wymawiać ich jak: ś, ć, dź, ź**. Pojawia się głoska **r**, choć jej opóźnienie nie powinno jeszcze niepokoić. Głoski **sz, ż, cz, dż** dziecko jeszcze zamienia na **s, z, c, dz** lub **ś, ź, ć, dź**.

Mowa **dziecka 5-letniego** jest już w zasadzie zrozumiała. Głoski **sz, ż, cz, dż**, które pojawiały się w czwartym roku życia, zaczynają się ustalać. Dziecko potrafi je poprawnie powtórzyć, choć w **mowie potocznej mogą jeszcze być wymawiane jak s, z, c, dz**. Głoska **r** powinna być wymawiana, ale często pojawia się dopiero w tym okresie.

Mowa **dzieci 6-letnich** powinna już być opanowana pod względem dźwiękowym.

Mówienie jest sprawnością, której trzeba się uczyć, tak jak wszelkich innych sprawności. Jest to możliwe dzięki sukcesywnemu dojrzewaniu różnych organów mowy. Po urodzeniu żaden z tych organów nie jest jeszcze gotowy do swych czynności. Mowa wytwarza się dzięki skoordynowanej aktywności muskulatury języka, warg, gardła, podniebienia, krtani i płuc. Przedstawiony wyżej rozwój mowy postępuje równolegle z rozwojem motoryki narządów artykulacyjnych. Dziecko ćwiczy narządy artykulacyjne poprzez czynności ssania, połykania, żucia. W ten sposób język przygotowuje się do wymowy głosek. Najtrudniejsze głoski **sz, ż, cz, dż** oraz **r** wymagają dodatkowych precyzyjnych ruchów, np. uniesienie języka, ruchy wibracyjne. Prawidłowa artykulacja głosek warunkuje rozwój mowy dziecka. Do rozwoju i koordynacji poszczególnych części wchodzących w skład skomplikowanego narządu mowy potrzebny jest pewien okres i aktywne ćwiczenia.

Rozwój mowy nie u wszystkich dzieci przebiega jednakowo: u jednych szybciej, i te dzieci zaczynają mówić wcześniej, u innych zaś wolniej, co przejawia się późniejszymi początkami

mowy i wolniejszym przyswajaniem sobie wymowy pewnych głosek. Różna może być kolejność pojawiania się poszczególnych głosek w trakcie rozwoju mowy. Stopień rozwoju mowy w danym momencie zależy od różnych czynników. Do najważniejszych należą psychofizyczny rozwój dziecka oraz wpływ środowiska.

Literatura:

- G. Demel : *Minimum logopedyczne nauczyciela przedszkola*. WSiP, Warszawa 1996.
Emiluta-Rozya D., *Wspomaganie rozwoju mowy dziecka w wieku przedszkolnym*, Warszawa 2006.
Kania J. T., *Szkice logopedyczne*, Warszawa 1982.
Sachajska E., *Uczymy poprawnej wymowy*, Warszawa 1992.
Styczek I., *Logopedia*, Warszawa 1981.